

УКРАЇНЬСЬКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА ЯК РУШІЙ ГУМАНІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Дічек Наталія Петрівна

Інститут педагогіки НАПН України

Україна

Важливим завданням сучасних істориків освіти України є аналіз її контекстне розкриття внеску українських учених в оновлення педагогічної парадигми, в модернізацію навчання, виховання, соціалізації дітей і молоді на засадах гуманної, особистісно орієнтованої освіти. Такі дослідження формують і наповнюють наукову картину культурно-історичної пам'яті нашого народу, дають панорамне бачення досягнень українців у зіставленні з розвитком світових досягнень освітніх наук.

Одним з напрямів ефективної гуманізації стало урізноманітнення впровадження індивідуалізації у навчальний процес середньої загальноосвітньої школи, яке активізувалося із здобуттям незалежності. Методологічну основу дослідження персоніфікованого доробку науковців склали джерельний евристичний пошук, змістовий аналіз опублікованих нормативно-правових і законодавчих актів, контент-аналіз виконаних у досліджуваній період дисертаційних робіт й тематики досліджень, герменевтичний підхід до тлумачення наукових текстів, що сукупно дало змогу дійти вірогідних висновків і узагальнень.

З'ясовано, що у досліджуваній відтинок історичного часу розвиток особистісно орієнтованої освіти теоретично й методично було забезпечено завдяки працям О.Балла (обґрунтування раціогуманістичної парадигми освіти), І.Беха (розроблення виховної теорії суб'єктності, моделі особистісно орієнтованого виховання, концепції національно детермінованого виховання, патріотичного виховання), О.Боришевського (обґрунтування принципу «самотворення» особистості, ролі духовності як основи для сходження дитини-людини до найвищих ціннісних інстанцій), О.Киричука (розроблення психологічних засад індивідуалізації шкільного навчання, реалізація можливостей практичної психології у шкільній та позашкільній роботі), С.Максименка (обґрунтування генетико-моделювального методу дослідження процесу становлення особистості, різних типів учиннієвої діяльності й вивчення закономірностей формування психічних новоутворень в залежності від змісту навчальних предметів), О.Моляка (розроблення теорії творчості або теорії творчої конструкції, вивчення технічної обдарованості), В.Панка (організація діяльності психологічної служби у школі), В.Рибалки (розвиток концепції тривимірної, поетапно конкретизованої психологічної структури особистості). Сукупно досягнення цих учених, а також їхніх колег і учнів створювало основу для вивчення психіки маленької особи не як сукупності її окремих психічних функцій і когнітивних параметрів, що характерно для функціональної і когнітивної психології, а як цілісності з усіма індивідуальними особливостями і проявами, які людина сама (як суб'єкт) розвиває, організує і контролює.

Контент-аналіз тематики психолого-педагогічних досліджень, проведених в Україні у 1990-2000-і роки і присвячених різним аспектам розроблення й упровадження особистісно орієнтованої освіти (тематика близько 293 захищених дисертацій [3] й тематика близько 435 закоординованих досліджень [2]) дав змогу з'ясувати, що найчастіше українські науковці зверталися до вивчення: різноманітних психічних аспектів навчання молодших школярів (близько 39% від виділеної загальної кількості психологічних досліджень); психічних аспектів навчання учнів основної і старшої школи (близько 15%); психічних особливостей формування у школярів професійного вибору (близько 11%); тривожності і особистісної адаптованості школярів (близько 8%); ролі вчителя у здійсненні особистісно орієнтованого підходу до учнів (близько 6%). По 5% припало на вивчення психічних особливостей розвитку творчого мислення учнів і психологічного супроводу учнів з вадами психофізичного розвитку. По 2% припало на дослідження психології розвитку інтелекту і когнітивного розвитку школярів, мотивації учіння, психічних особливостей особистісного розвитку учнів, схильних до девіантної поведінки, розвитку у школярів Я-концепції. Поодинокими студіями засвідчене вивчення питань обдарованості дітей різного шкільного віку, індивідуальних відмінностей учнів в умовах профільного навчання.

Узагальнюючи, можемо стверджувати, що у перші десятиліття незалежності, особливо у 2000-і роки, в дослідженнях українських науковців встановилася гуманістична парадигма суб'єктності. Водночас у науковій методології вивченні особистості школяра зберігалася методологія діяльнісного підходу [1], характерна для неklasичної наукової парадигми.

Отже, з 1990-х років в Україні розвивається нова постнеklasична модель освіти, у річці якої цінністю визнається розвиток потенцій і можливостей людини, процес її творчої самоактуалізації та самореалізації, тобто особистісно орієнтована модель. Система освіти у постнеklasичний час утверджується на основі її інформатизації та комп'ютеризації, а розвиток особистості багато у чому пов'язується з можливостями інформаційного простору. Разом з цим впровадження нової моделі освіти не є повною відмовою від наукових уявлень і методологічних установок попередніх моделей освіти, тобто між ними наявна синергетична спадкоємність. Водночас у перше десятиліття XXI ст. не виявлено досліджень особистісно орієнтованого навчання окремої дитини чи групи дітей у контексті специфіки навчання, що з'явилася у постмодерних умовах глобалізованого, інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Становлення базових парадигм української психології (2017): кол. монографія / за ред. В.В. Турбан. К. Видавничий Дім «Слово».
2. Протоколи засідань Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (2004-2010 рр.). https://www.google.com.ua/search?q=Протоколи+засідань+координаційної+ради+НАПН+України&rlz=1C1AVSX_enUA734UA735&ocq=Протоколи+засідань+коо
3. www.lib.ua-ru.net/diss/cont/370273.html